

PRIVATFUNKTIONÆRERNES PENSIONS- FORHOLD

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 24. April 1917

Af

C. F. Lytting.

I.

Spørges der, om Samfundet i Almindelighed har Interesse af, at der laves Pensionsordninger for Funktionærerne, maa dette utvivlsomt besvares bekræftende.

Den Omformning af Næringslivet, som i den sidste Tid har taget særlig stærk Fart, og som vel nok under alle Omstændigheder vil blive forceret efter Krigen, medfører, at der efterhaanden skabes en talmæssig meget stor Funktionærklasse, der i væsentligt Omfang kommer til at afløse de mindre selvstændige Næringsdrivende, som indtil den nyeste Tid har dannet Bybefolkningens Kærne.

Økonomisk set bliver disse Funktionærer, hvad Fortjenesten angaar, maaske ingenlunde daarligere stillede end de selvstændige Næringsdrivende, som de afløser, tværtimod gives der dem nu ofte Chancer for at arbejde sig længere frem til betydelig større Indtægter, hvilket ogsaa er rimeligt, da der stilles langt

større Krav til dem i Henseende til Kundskaber og til Uddannelse.

Men i Samfundets Økonomi har Funktionærerne en Stilling, der er betydelig forskellig fra de selvstændige Næringsdrivendes Stilling. For disse sidste gælder nemlig, hvad man maaske kan kalde Regelen om den tvungne Driftsfond eller Reservefond.

Herved forstaar jeg det Kapitalanlæg, som den selvstændige Næringsdrivende uvilkaarlig er nødt til at gøre gennem Opsamling af Varelager, Værktøj, Maskiner, udestaaende Fordringer, eventuelt faste Ejendomme m. m., og som nødvendigvis binder en Del af hans Driftsmidler og eventuelle Overskud. Naturligvis kan dette Kapitalanlæg egentlig først kaldes en Reservefond, hvis han ejer den ubehæftet eller kun delvis behæftet, men selv om han i og for sig skylder lige saa meget væk, som han ejer i disse Værdier, ja endog noget mere, saa har han dog normalt Dispositionsfrihed over dem, og han kan, hvis forbigaaende Uheld berøver ham hans normale Fortjeneste, regne med at have en vis økonomisk Modstandskraft. Han har Tid til at bringe sine Sager i Orden igen, og behøver ikke straks at give efter for Trykket og se sig berøvet sin sociale Standard.

Og for den Næringsdrivende, der tjener mindst til sit rimelige Forbrug, er hans Virksomhed en naturlig Spore til at interessere ham i en Reservefonds Opsamling, ligesom selve Forretningen, bortset fra dens Aktiver, ofte kan tillægges en betydelig Værdi, saaledes at han, naar han bliver gammel eller svag, kan faa en Afstaaelsessum for den og saaledes alt i alt have dis-

ponible Midler til at skaffe sig en betrygget Aldersforsørgelse.

I Modsætning hertil faar Funktionæren (og det gælder selvfølgelig alle, der staar i anden Mands Tjeneste fra Daglejeren og op til den højtlønnede Kontormand) hele sit Tilgodehavende udbetalt straks i Form af Kontanter, og det har ingen Indflydelse paa hans erhvervsmæssige Stilling, om han bruger Beløbet straks eller gemmer en Del deraf.

Han har altsaa ikke den Tvang over sig, som den selvstændige Næringsdrivende har, og der stilles i Virkeligheden en større Fordring til hans økonomiske Sans og Dispositionsevne, for at han skal faa sparet noget op, end der stilles til hans Principal — et ganske omvendt Forhold, naar man betænker, at Principalen dog maa antages at være den, hos hvem Livet i hvert Fald udvikler denne Evne bedre end hos Medhjælperen.

Af disse Betragtninger udledes, synes jeg, ganske naturligt Samfundets Interesse for at Funktionæren, efterhaanden som denne Befolkningsgruppe tiltager i Vækst og Betydning, i sin Økonomi stilles under lignende Vilkaar som den selvstændige Næringsdrivende. Intet er mere uheldigt, end om Befolkningen vænnes til, at Kapitalopsamlinger efterhaanden kun forekommer inden for en lille Overklasse, og ikke mindst vil det naturligvis være farligt, om en Klasse Medborgere, der efter deres Indtægter særdeles vel kan spare, ikke føler Anledning dertil, men stiller sig lige med saadanne Lag i Samfundet, som ganske overlader til Statens Forsorg at ordne deres og deres Families Forsørgelse,

naar Arbejdsudygtighed i en ældre eller yngre Alder indtræffer.

Selv om man slutter sig til det Princip, at Staten gennem de almindelige Skatter betaler en Alderdomsforsørgelse eller Enke- og Børneforsørgelse, altsaa en Slags Efterbetaling, hvor det nu udlærte og arbejdsdygtige Slægtled betaler for det sidste Slægtleds Gamle, saa turde det være givet, at denne Forsørgelses-Metode i hvert Tilfælde kun kan yde det enkelte Individ et overordentlig beskedent Beløb, som kun kan være nogenlunde tilstrækkeligt for dem, der gennem hele deres Liv har været paa et af de nederste økonomiske Trin i Samfundet.

Men at Staten skulde gaa videre, saaledes at der ogsaa blev indrømmet en tilsvarende Ordning for dem, der naturligt maa kræve en bedre og rigeligere Forsørgelse, turde vel være udelukket, det vilde blive altfor store Byrder, den ene Generation lagde over paa den følgende.

Saasnart man er ude over den rent minimale Forsørgelse, vil det sikkert være nødvendigt, at denne ordnes rationelt, saaledes at de til Forsørgelsen nødvendige Midler tages af Vedkommendes eget Arbejdsudbytte, altsaa gennem Opsparing under en eller flere Former.

De Veje, man kan aabne for Funktionærerne, for at opmuntre dem til Opsparing, er naturligvis forskellige. Jeg skal saaledes som en særdeles god og hensigtsmæssig Vej pege paa Egnehjems-Spørgsmaalet, men skal iøvrigt her holde mig til det foreliggende Emne, den Del af Opsparingen, som mest direkte kan interessere Principalen, nemlig den Del, der skal tjene

til den mest nødvendige Alderdoms- eller Invalideforsørgelse eller den nødvendige Hjælp til Enker og mindreaarige Børn. Jeg skal kun pointere, at dette altsaa erkendes kun at omfatte en Del af den Opsparing, som Funktionæren gerne skulde lægge sig efter, og det maa derfor være et bærende Princip for den, at den indrettes saaledes, at den ikke bliver en Hindring for den øvrige frivillige Sparsommelighed. Der er nu forøvrigt ingen Tvivl om, at en paa sunde Principper baseret Pensionsordning ingenlunde bør eller vil overflødiggøre den frivillige Sparsommelighed, men snarere vil opmuntre denne, fordi den nu ad overkommelig Vej kan føre til et for Sparerne virkelig betydende Resultat. Derimod er det jo klart, at en Alderdomsunderstøttelse, der betinges af absolut Formueløshed, og skænkes som en ren Gave, kan medføre, at det for Smaafolk synes urimeligt at spare den lille Kapital sammen, som kun tjener til at skyde Retten til Understøttelse ud for et Par Aar.

Disse Bemærkninger vil forhaabentlig begrunde, at der er en Anledning til fra alle Sider at interessere sig for Oprettelsen af en Institution, hvis Opgave bliver paa rimelig Maade at betrygge de Funktionærer, der har Funktionærstillingen som Livsstilling, mod de økonomiske Følger af Arbejdsudygtighed. Dette har jo ogsaa i længere Tid været erkendt af Stat og Kommune, der langt tidligere end de private Erhverv beskæftigede en Funktionærklasse, hvis Livsvilkaar er at være Funktionærer. I de private Erhverv var derimod indtil for en Menneskealder siden Funktionærstillingen overvejende en Lærestilling, en faa Aars Forberedelse til selvstændigt Erhverv, medens som nævnt i vor Tid

er skabt og skabes Funktionærlivsstillinger, hvis Forhold bliver Genstand for mere almen Interesse, ligesom Embedsmændenes er det.

Men naturligvis er der ikke blot en almen Interesse for en god og forsvarlig Ordning af Funktionærernes økonomiske Basis, men der er ogsaa indenfor de private Erhverv faglige Interesser, der i høj Grad synes at anspore til Principalernes Medvirken indenfor visse Grænser. De faglige Grunde, der sædvanlig anføres fra Principal-Side for at faa en Pensionsordning er:

1. At sikre Tilgangen til de private Erhverv, hvor Konkurrencen med de pensionsberettigede Stillinger i Stat og Kommune nu er ret uheldig.
2. At man ved at give Funktionærerne større Sikkerhed for en rimelig Eksistens, ogsaa naar Arbejdsudygtighed indfinder sig, forhindrer uoverlagte og urimelige Forsøg paa Etablering, der saa let fører til usunde Konkurrenceforhold.
3. At man erkender, at den stigende Konkurrence og Kommunikationsmidlernes Udvikling medfører et stærkt forøget Arbejdstempo, saaledes at det er nødvendigt at have et fuldtud arbejdsdygtigt og spænstigt Personale, af hvilket man til enhver Tid — uden at forsynde sig mod almindelige Humanitetshensyn — maa kunne udskyde de Personer, der ikke længere kan yde tilstrækkeligt Arbejde.

Saaledes som det nu gaar, bliver Følgen ofte den, at man maa beholde aldrende eller svage Personer, hvis Tilstedeværelse i en Forretning ofte skader mere end den gavner, medens man dog ikke pludselig kan

belaste Virksomheden med en betydelig Pensionsudgift, til hvilken der ikke i Tide er henlagt de fornødne Midler.

En fælles Interesse for Principal og Funktionær er det, at en Pensionsordning med Tiden vil bortfjerne den Ængstelse, der nu er ved at tage en noget ældre Person i sin Tjeneste. Skønt man indrømmer, at Mandens Erfaring kunde være meget nyttig for en, og at han endnu staar i sin fulde Arbejdskraft, afslaar man dog at tage ham ind i Firmaet, fordi man med Rette frygter for, efter nogle Aars Forløb at kunne komme til at sørge for en Mand, der kun i faa Aar har tjent en, medens han i en Aarrække har tjent andre Principaler, som imidlertid ikke bidrager til Forsørgelsen.

Fra Funktionærernes Side maa man selvfølgelig i Almindelighed være særdeles tilfreds med Tanken om en Pensionsordnings Gennemførelse. Naar Sagen maa ske overfladisk set synes for Funktionærerne at være en Naadesag, idet man gaar ud fra, at det faktisk er Principalerne, der skal betale Udgifterne, er denne Opfattelse dog forkert.

Hvad der end i det Øjeblik en Pensionsordning indføres, kan ske i det enkelte Firma, med Hensyn til det Personale, der nu engang findes dér, er der ingen Tvivl om, at i Realiteten maa Udgifterne til Pension af Principalerne beregnes ganske lige med Gagen, og vil være at bogføre paa Omkostningskonto — det vil faktisk sige, at Funktionæren maa vide for Fremtiden at gøre Nytte, ligesaavel for det Beløb, der udbetales for hans Pension, som for det, der udbetales ham som kontant Gage, ellers forstyrres Forretningens Rentabili-

tet. Det er saaledes kun i Overgangsperioden, at det volder Vanskelighed at faa dette Forhold rigtig opfattet.

Der kan for saa vidt snarere være Anledning til for Funktionærene at drøfte, om de kan paatage sig det yderligere Arbejde, der uvilkaarlig paalægges dem, eller finde sig i den Nedgang i Gagerne, der ellers maa blive Følgen. Jeg nærer dog ingen Tvivl om, at Funktionærene meget vel kan modtage en Pensionsordning med Glæde, og at de gennemgaaende let kan paatage sig de yderligere Arbejdskrav, der stilles til dem, og som oftest vil kunne honoreres, ikke, som det nødigt skulde ske, gennem forøget Arbejdstid, men gennem bedre organiseret Arbejde.

I én Henseende maa der dog fra Funktionærside stilles et Krav til en almindelig Pensionsordning, og det er, at Pensionens Størrelse ikke gøres afhængig af Ancienniteten i det enkelte Firma og saaledes at en Pensionsrettighed vilde være bortfalden eller formindsket ved eventuelt Pladsskifte. Et saadant Stavnsbaand vilde være ganske utaaleligt for Funktionæren. Det vilde ogsaa være ganske uberettiget, thi vi maa ikke glemme, at i vor Tid, hvor Virksomheden og de enkelte Arbejder indenfor Virksomheden specialiseres saa stærkt, er et velbegrundet Pladsskifte i Virkeligheden en Nødvendighed for en ung Mand, der vil skaffe sig tilstrækkelig alsidig Uddannelse. Det vil ikke mindst i et lille Land som Danmark være overordentlig vanskeligt at finde Forretninger, der er saa store og omfattende, at det er ganske naturligt for Medhjælperen at søge hele sin Uddannelse indenfor det enkelte Firma med al rimelig Sikkerhed for, at hans Evner og Dyg-

tighed til enhver Tid kan tilstrækkelig økonomisk udnytted. Og selv om man virkelig kan finde en enkelt eller ganske enkelte saadanne Forretninger, er det et stort Spørgsmaal, om de til syvende og sidst vil se deres Fordel ved at flytte saaledes om med Personalet, at hver enkelt af dem til enhver Tid kan faa berettigede Krav om alsidig Uddannelse og om Avancement opfyldte.

Endelig vil en Pensionsordning, hvor Pensionsretten helt eller delvis fortabes ved Pladsskiftet, naturligvis ogsaa kunne bruges til at holde den kontante Gage nede, et Forhold, som Funktionærene selvfølgelig ikke kan gaa med til.

Med disse Bemærkninger, der dog ikke gør Fordring paa at være udtømmende, har jeg forsøgt at give en Skildring af Bevæggrundene for Arbejdet for en Pensionsordning for Funktionærene i de private Erhverv. Imidlertid er det jo ikke nok, at man erkender det ønskelige i, at en Sag af saa betydelig økonomisk Rækkevidde som denne føres igennem, man maa ogsaa gøre sig det klart, om Tidsforholdene er gunstige for Sagens Realisation. I den Henseende maa det imidlertid vistnok erkendes, at Forholdene virkelig for Tiden er ganske gunstige. Naturligvis kan der findes mange Undtagelser, og det er klart, at en Pensionsordning maa gennemføres med al tilbørlig Hensyntagen hertil, det vil sige, at der maa gives den enkelte Principal rimeligt Varsel til at træffe de fornødne Dispositioner, saaledes at hans Forretnings Rentabilitet ikke forstyrres deraf. Men det maa dog vistnok siges, at for Tiden befinder vore Erhverv sig i en Periode, der ikke blot har givet forøget Rigdom,

men hvor Udvidelser og Reforme i Forretningens Drift stadig staar for, foranledigede af den stigende Konkurrence, og at da ogsaa Ændringer i Personalets S sammensætning og Gagebudgettet forestaar. At et saadant Tidspunkt er særlig gunstigt for at sætte Pensionsordningen igennem sammen med de udvidede og udvidelige Driftsrammer, behøver vel neppe nærmere Forklaring. Skulde Erhvervene senere under Krigen eller efter Krigen stagnere, maa det blive Funktionærernes Sag at sørge for, at deres økonomiske Stilling ikke lider formeget derved, at Pensionsordningen nu tager en Del af deres Arbejdsudbytte.

Hvorledes skal nu en Pensionsordning realiseres?

Ja, det Spørgsmaal, som nu til Dags altid først rejses ved saadan Lejlighed, er jo Spørgsmaalet om at paakalde en Statsordning eller dog en Statshjælp. Jeg skulde imidlertid tro, at man egentlig lige saa hurtig vil komme væk fra denne Tanke, som den rejser sig. Ikke blot er Staten jo for Tiden saaledes stillet, at den har andet at tænke paa, men det erkendes vistnok ogsaa fuldtud af de Mænd, der dog først og fremmest skal føre Pensionsordningen igennem, at Statens Indblanding ikke økonomisk vilde betyde en reel Fordel. Hvad Staten betalte vilde den nok faa rigeligt igen gennem Skatterne, og hertil kommer, at der sikkert hos Erhvervene er et almindeligt Ønske om at ordne en saadan Sag efter deres egen Kogebog og uden den ellers uundgaaelige Indblanding af partipolitiske Interesser.

Pensionssagen er det altsaa naturligt for Erhvervene at ordne selv og ved egne Kræfter. Til Ordningen paakaldes først og fremmest Principalernes Inter-

esse, og som jeg før har sagt, er det dermed ogsaa givet, at man da maa holde Ordningen indenfor de økonomiske Rammer, hvor Principaernes Medvirken med Rette kan forventes. Det gælder nu om at finde Former, hvor man for den mindst mulige Udgift skaffer den enkelte det størst mulige økonomiske Resultat, og da hertil kommer, at visse Risici nødvendigvis maa ordnes rent forsikringsmæssigt, falder det naturligt, at Opgaven løses gennem et Forsikringsselskab — ad forsikringsmæssig Vej. Det gælder om øjeblikkeligt i et vist Omfang at dække Risikoen mod de økonomiske Følger af Invaliditet eller for tidlig Død, som kun ad Forsikringsvejen kan dækkes straks, men det gælder ogsaa for Alderdomspensionens Vedkommende, at man gennem den gensidige Udjævnen af Leveforskellen, som man ad Forsikringsvejen opnaar, faar det størst mulige økonomiske Resultat for den enkelte i Forhold til Udgifterne, hvilket maa være afgørende her, hvor Forholdet i hvert Fald let opfattes saaledes, at den ene betaler, og den anden nyder Fordelen.

Som før nævnt mener jeg ganske vist, at det er forkert, naar man gaar ud fra, at det er Principalerne, der alene betaler, det er og skal være Funktionærene, som gennem deres Arbejde betaler Udgifterne, men det vil sikkert være saa uhyre vanskeligt at faa denne Opfattelse af Sagen gjort almindelig, at man praktisk maa acceptere den Opfattelse, som lettest bliver den almindelige, at hver af Parterne betaler det halve. Dette vil altsaa sige, at vi har to ligeberettigede Forsikringstagere at regne med, og vi maa tage Hensyn til begge Parters Interesser. Og hertil kommer yderligere, at det jo i det væsentligste, forhaabentlig dog

ikke helt, maa blive Principalerne, der skaber den første økonomiske Basis eller Garanti og alene af den Grund vil forlange en betydelig Hensyntagen til deres Interesser.

Fra Principalside vil der da til Ordningen blive rejst baade Ønsker og berettigede Krav. Ret stærkt er fremkommet Ønsket om at knytte Pensionsretten helt (eller delvis til Pladsen i Stedet for til Personen, saaledes at i hvert Fald den største Pension opnaas for den Funktionær, der forbliver i det samme Firma i en Aarrække. Som før nævnt kan dette Ønske ikke honoreres, fordi det altfor let fører til Misbrug, og det burde da efter min Formening heller ikke honoreres i private Firmaer, der har særskilt Pensionskasse, og hvor det dog er praktikabelt, men sikkert stridende mod Standens almindelige Interesser.

Ved nærmere Eftertanke indrømmer man ogsaa, at med Tiden vil en saadan Ordning væsentlig tabe sin Betydning i en stor fælles Kasse; thi man kan selvfølgelig ikke lade de indbetalte Præmier eller en Del af dem gaa tilbage til Arbejdsgiveren, men maa bevare dem for Pensionskassen i Almindelighed, og Forholdet vil da alene blive, at naar Pensionsordningen først er gennemført for alle Funktionærer, vil Resultatet for Principalen let blive omtrent det samme, hvad enten man forspilder sin Ret ét Sted for at arve en Ret i den næste Plads, eller man, som det dog altid vil blive det retfærdigste, giver Funktionæren sin Pensionskonto, der følger ham eller hende fra Plads til Plads, saaledes at enhver Principal betaler nøjagtig, hvad enten det drejer sig om Maaneder eller Aar, for den Tid, i hvilken han har haft Funktionæren i sin

Tjeneste, og med et Beløb, der svarer nøjagtigt til den vedtagne Procentdel af hele den udbetalte Gage.

Hertil kommer saa alle de specielle Ønsker, som de enkelte Principaler fremsætter. Den ene lægger Hovedvægten paa, at hans Funktionærer skal forsørges, men bryder sig lidet om de eventuelle Enker og uforsørgede Børn, medens den anden vender dette Forhold ganske om og erklærer, at naar der blot sørges for Enker og Børn, spiller det ingen Rolle, om en Kontormand selv bliver forsikret, thi dels kan man meget ofte vente, at han er arbejdsdygtig lige til, eller saa godt som lige til sin Død, og dels vil det altid være muligt at sørge for hans Alderdom ved at give ham noget lettere Arbejde, eventuelt til en mindre Gage. Andre vil nok sørge for Enkerne, men finder Børnene dem ganske uvedkommende, nogle synes, Børnene maa klare sig selv, naar de er færdige med Skolen, andre regner med en Aldersgrænse paa 18 til 20 Aar, og ogsaa i Henseende til hvilke Forsikringssummer, der er rimelige, kommer der naturligvis en Række Uoverensstemmelser frem, der i hvert Tilfælde saalænge Sagen er under Forberedelse, nok kan give Anledning til Overvejelser.

Naturligvis vil en Pensionsforsikrings-Anstalt ogsaa kunne indrettes saaledes, at man kan ordne enkelte Forsikringer saavidt muligt efter de specielle Fordringer, men først og fremmest maa der dog her være Tale om at finde Forsikringsformer, der kan accepteres af praktisk set alle Principaler; thi Meningen er jo, at den engang oprettede Forsikring stadig skulde løbe uforandret efter Pladsskifterne, og dens Indhold altsaa godkendes af alle de vekslende Principaler, selv

om disse iøvrigt har et ret forskelligt Syn paa hele Spørgsmaalet.

Her kan man imidlertid ikke alene gøre gældende, at naturligvis maa de enkelte Ønsker og Meninger vige for Forslag, der dog nogenlunde kan akcepteres af alle, men at man jo ogsaa i det hele taget skal være forsigtig med at gaa altfor vidt i Henseende til, hvad den af Principal og Funktionær i Forening oprettede Pensionsforsikring skal byde de forsikrede. Hvor der som her er Tale om at forsikre et Klientel, der i Henseende baade til Kultur og Økonomi rummer saa overordentlig forskellige Elementer, kan man naturligvis ikke vente en Forsikringsform gennemført, der definitivt for alle Funktionærer afgør deres Familieforsørgelsesforpligtelser eller stiller dem paa et absolut tilfredsstillende Niveau i Henseende til deres egen Invaliditets- og Alderdomsforsørgelse. Den Forsikring, der tegnes med kontraktmæssige Forpligtelser for Principal og Medhjælper til hver især at udrede en Part af Præmien, maa nødvendigvis indskrænkes til et ret beskedent Omfang — byde Forsikringer, der dækker den nødvendige Forsørgelse i Tilfælde af Sygdom, Alderdomssvaghed og Død, medens det maa overlades til den enkelte Funktionærs frivillige Initiativ, om han ad Forsikringsvejen eller paa anden Maade vil skaffe sig yderligere Pensioner, som maaske nok bringer Resultatet i en behageligere Overensstemmelse med hans hele økonomiske Forhold, men dog paa den anden Side maa siges at række ud over, hvad Principalen kan opfordres til direkte at medvirke til. Derimod er det sikkert en naturlig Opgave, naar en Pensionsforsikrings-Anstalt oprettes, at den indrettes saa-

ledes, at Funktionærerne paa billigste og bedste Maade kan i Anstalten tegne de supplerende Forsikringer, som de frivilligt anskaffer, paa egen Bekostning og uden Principalernes Medvirken.

De berettigede Krav, som Principalerne kan stille, gaar navnlig i Retning af, at Pensionkontoen ikke maa kunne misbruges. Der er her et Forhold, der vel i og for sig kunne ønskes ordnet, nemlig dette, at en utro Funktionær taber Retten til Pensionen, men det er ret vanskeligt at ordne dette, og Fortabelsen maa i hvert Fald gøres afhængig af, at Vedkommende har begaaet en i den offentlige Mening vanærende Handling, for hvilken der foreligger Dom, og rent menneskeligt set tror jeg, man hellere maa lade Forbryderen beholde den Pensionsret, han har erhvervet sig, maa- ske kan denne hindre ham i at begaa nye Forbrydelser efter at han har udstaaet sin velfortjente Straf.

Det Misbrug, som iøvrigt snarest kan forekomme og lettest falder i Øjnene, knytter sig til Opnaaelsen af Invaliditetspensionen.

Det maa erindres, at her først og fremmest er Tale om at dække Risikoen for Invaliditet efter Sygdom. Risikoen for Invaliditet efter Ulykkestilfælde har vi jo nu allerede nogen Dækning for efter den nye Lov, dog er Dækningen ikke større, end at man sikkert meget vel kan gaa med til den Ordning, at Pensionsforsikringen dækker for begge Tilfælde, saaledes at altsaa en Funktionær, der bliver Invalid efter et Ulykkestilfælde, vil faa dobbelt Erstatning, dels fra Ulykkesforsikringsselskabet, dels fra Pensionsforsikrings-Anstalten.

Risikodækningen for Invaliditet efter Sygdom med-

fører i langt højere Grad end ved Ulykkestilfælde Muligheden for Simulation. Patienten gør sin Sygdom værre end den er, og da det selvfølgelig kan være ret vanskeligt at skønne over, hvorvidt f. Eks. Nervøsitet er til Stede i større eller mindre Grad, vil det sandsynligvis være ret let at opnaa Lægeerklæring om, at Patienten er uskikket til sit Arbejde. Forholdet er nu dette, at Principalen, der ofte er den, som bedst kan skønne over Patientens Arbejdsdygtighed, har i Virkeligheden Interesse af at skille sig af med en Funktionær, der i hvert Tilfælde har tabt Viljen til at bestille noget. Det vil let ses, at et saadant Forhold kan blive til betydelig Skade for Forsikrings-Anstalten.

Paa den anden Side kan man naturligvis ikke dække sig ved at gøre Præmien for Invaliditets-Forsikringen meget høj, det gælder jo i det hele taget om at komme til at arbejde med saa billige Præmier som muligt, og der er da ingen anden Vej at gaa end den, at man i hvert Fald foreløbig, indtil man faar større og egne Erfaringer at bygge paa, begrænser Muligheden for Skadeserstatning, ved at man overhovedet kun giver Erstatning for en meget høj Grad af Invaliditet.

Det maa nu vistnok ogsaa indrømmes, at i hvert Fald for Flertallet af de Personer, her er Tale om at forsikre, vil en saadan Forsikring ogsaa være tilstrækkelig, thi det er jo sjældent, at en mindre Grad af Invaliditet gør vedkommende helt uskikket, f. Eks. til Kontorarbejde. I hvert Fald maa man foreløbig gaa denne Vej; Invaliditetsforsikring mod Følgerne af Sygdom er endnu saa forholdsvis ny, at man maa gaa forsigtig til Værks, det er saa at haabe, at man i

Fremtiden vil kunne øge denne Forsikrings Værdi for de forsikrede.

De Krav, som Funktionærene, der alene skal have Udbyttet af Forsikringen, maa fremkomme med, er for saa vidt i det væsentligste omtalte; de drejer sig jo navnlig om, at Forsikringsbetingelserne indrettes saaledes, at Funktionæren beholder sin Frihed til at søge sin Uddannelse og sit Avancement, hvor det synes ham eller hende bedst. Iøvrigt kommer hertil naturligvis specielt for Funktionærene Kravet om at Forsikringen i Udbytte skal fuldtud svare til, hvad der paa anden Maade kan opnaas, f. Eks. ved Tegning af Forsikringer i andre Selskaber. Hertil er nu at bemærke, at nogen direkte Sammenligning vil det blive vanskeligt at gøre, fordi vi i hvert Fald i Danmark ikke har Forsikringer, der svarer til, hvad der her skal præsteres, men iøvrigt maa Garantien kunne søges tilstrækkeligt dækket, at Anstalten oprettes saaledes, at den ikke økonomisk kan udnyttes af Aktionærer eller overhovedet af andre end de forsikrede, der altsaa har Sikkerhed for, at hele Udbyttet af Virksomheden minus de naturlige Renter, maa tilfalde dem selv.

Naar Hensigten med en Pensionsforsikrings-Anstalts Oprettelse er den, i saa vidt Omfang, som det ad Forsikringsvejen er rimeligt at gøre det, at bidrage til, at Funktionæren mere end tidligere faar nogen Sikkerhed for at kunne opretholde sin sociale Standard, hvor Uheld ellers vilde berøve ham denne, vil det efter min Formening være af overordentlig Interesse, om den enkelte Funktionærs Pensionskonto kunde indrettes saaledes, at der i visse Tilfælde gaves Adgang til at benytte den som en Hjælpefond ved forekommende

uforskyldt Arbejdsløshed. Det forekommer mig, at Forsikringens Værdi for Funktionæren vilde stige betydeligt, hvis dette kunde lade sig gøre; man tillægger det jo dog megen Betydning, at en almindelig Livsforsikring altid kan belaaes med dens Tilbagekøbsværdi, et Forhold, som Livsforsikringsselskaberne altid fremdrager meget stærkt i Agitationen. Spørgsmaalet om Arbejdsløshedskasser for Funktionærene maa jo ogsaa engang sættes paa Dagsordenen, og jeg finder som sagt ikke Forbindelsen med Pensionsforsikrings-Anstalten unaturlig. Der er vel etableret en enkelt Arbejdsløshedskasse for Funktionærer, bygget paa Loven om statsanerkendte Arbejdsløshedskasser, og saaledes i Form og Omfang ganske svarende til Arbejdernes Hjælpekasser. At en saadan Arbejdsløshedskasse, saalænge intet som helst andet haves, har nogen Betydning, skal jeg ikke benægte, men de Erstatningssummer, den som Maksimum kan tilbyde, er jo saa beskedne, at det i Virkeligheden kun er de allerdaarligst stillede Funktionærer, der kan føle sig betryggede ved at være Medlemmer af denne Kasse. For en ung Mand, der har Viljen og føler Evne til at arbejde sig frem, kan det ikke være nogen stor Tilløkkelse at melde sig ind i en Arbejdsløshedskasse, der som højeste Erstatning efter 10 Aars Forløb byder ham c. 50 Kr. pr. Maaned, et Tilbud, der er saa lidet fristende, at man maa antage, at han overhovedet ikke vil gaa ind i Kassen, thi til den Tid venter han at være meget længere fremme, saaledes at en saadan Erstatning bliver næsten betydningsløs for ham.

Det er nu ikke min Hensigt at foreslaa, at Funktionærens Pensionskonto skulde kunne bruges til deraf

at yde ham egentlig Erstatning for Arbejdsløshed, det vilde være at gaa for vidt, og det vilde være farligt saaledes at angribe Pensionskontoen og risikere, at denne var brugt op eller dog stærkt formindsket, naar den skulde benyttes efter sin oprindelige Bestemmelse. Men jeg tror, at man kan gaa den ganske fornuftige Mellemvej at tillade Funktionæren, i Tilfælde af uforkyndt Arbejdsløshed, at maatte belaae sin Pensionskonto indenfor et ret stærkt begrænset Omfang og med en Tilbagebetalingspligt, som hele hans Forhold til Pensionsforsikrings-Anstalten nok skulde kunne gøre effektiv.

Om dette Forhold nu overhovedet kan medtages, maa staa hen, det har saa godt som ikke været drøftet i de interesserede Kredse, der har taget Tanken om at realisere Sagen op. Overhovedet staar alt, hvad jeg har sagt om Pensions sagen, Bemærkninger, der som før nævnt, ikke gør Fordring paa at være udtømmende, selvfølgelig for min egen Regning, det er alene mit Syn paa Sagen, jeg har kunnet skildre, men jeg haaber dog, at man i det væsentlige vil finde det overensstemmende med det Forslag til en Pensionsanstalt, som en Række af Erhvervslivets Mænd i disse Dage forsøger at realisere, og som jeg nu skal gøre Rede for.

II.

Undersøgelsen af Forholdene vedrørende en Pensionsanstalts forsikringstekniske Grundlag er forrige Aar foretaget dels af Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening, dels af Foreningen Engageringskontoret for Handel og Industri. Arbejdsgiverforenin-

gen, der naturligvis magtede selvstændig at bringe en Pensionsanstalt til Live, opgav imidlertid Forsøget herpaa, efter at det havde vist sig, at Anstaltens Virksomhed dog ikke kunde holdes indenfor de for Arbejdsgiverforeningen ønskelige Rammer, men glædeligvis besluttede Arbejdsgiverforeningen sig paa en Generalforsamling dog til samtidig at udtale sin Beredvillighed til at støtte Oprettelsen af en almindelig Pensionsforsikrings Virksomhed, naar et betryggende Forslag herom maatte foreligge. Engageringskontoret for Handel og Industri saa som sin personlige Opgave kun den, at udarbejde et hensigtsmæssigt Forslag, men maatte naturligt, da Foreningen som saadan ikke havde den fornødne Basis for alene at realisere Planerne, saasnart disse forelaa, henvende sig til sine vigtigste Moderinstitutioner, Grosserer-Societetets Komité og Industriraadet, og bede disse Organisationer interessere sig for Sagen og paatage sig dens Realisation.

Da Sagen her fandt en varm Interesse, endes man hurtigt med Arbejdsgiverforeningen om at nedsætte en Fælleskomité til den endelige Undersøgelse af Mulighederne for Anstaltens Oprettelse, og denne Fælleskomité, der altsaa bestaar af Delegerede fra Arbejdsgiverforeningen, Grosserer Societetets Komité, Industriraadet og Engageringskontoret for Handel og Industri, har i Løbet af faa Maaneder udarbejdet et Forslag, med hvilket man i disse Dage henvender sig til Offentligheden for at faa Anstalten etableret.

Et vigtigt Spørgsmaal under Forhandlingerne var Spørgsmaalet om Anstalten skulde oprettes som et gensidigt Selskab eller et Aktieselskab — de to Veje, som Livsforsikringsloven af 1. April 1914 alene giver

Adgang til. Medens Tanken om en gensidig Anstalt naturligvis maatte have den største Sympathi og synes mest nærliggende, her hvor man var enige om, at det fremfor alt gjaldt om at skabe en Institution af samfundsnyttig Karakter, og ikke en Forretning, viste det sig dog at være mest praktisk at benytte Aktieselskabsformen, men rigtignok paa en saadan Maade, at Resultatet i det hele og store maa siges at være det, at Anstalten faar det gensidige Selskabs Foreningskarakter, medens Aktieselskabskarakteren beskæres saa stærkt, som overhovedet muligt.

Dette sker derved, at Aktionærernes Rettigheder indskrænkes meget betydeligt, først og fremmest ved at Erhvervene faar en væsentlig Indflydelse paa Anstaltens Ledelse. Enhver betydelig rent faglig Organisation af det private Erhvervslivs Principaler og Funktionærer gives der Ret til at vælge Repræsentanter til Styrelsen, og Repræsentantskabets Karakter som en fyldig Repræsentation for Organisationerne til enhver Tid sikres derhos ved, at Repræsentantskabet faar Ret til at supplere sig med Delegerede fra nye eller ikke i Øjeblikket repræsenterede Organisationer og Erhverv. Derhos begrænses Aktionærernes Udbytte til højst 5 % p. a., og denne Bestemmelse, ligesom Bestemmelsen om Repræsentantskabets Sammensætning, kan ikke forandres af nogen Generalforsamling, saaledes at Ændringer af fundamental Betydning i Pensionsforsikrings-Anstaltens Form overhovedet kun kan ske ved at Selskabet opløses.

Det er saaledes klart, at Aktietegningen ikke sker for at Aktionærerne skal komme til at gøre en direkte god Forretning, men alene af samfundsmæssig og er-

hvervsmæssig Interesse, og dette er selvfølgelig ogsaa den rigtige Fremgangsmaade. Det vilde være en daarlig Vej, om man forsøgte at skaffe Aktionærene et større Udbytte end det nævnte, hvad der jo kun kunde ske ved at forhøje Præmierne udover det nødvendige, altsaa tage af de samme Lommer, hvori Aktieudbyttet skal gaa.

Endelig maa det ogsaa erindres, at hvor vigtig en Funktion Aktiekapitalen end har som Garanti for de Forsikrede, kan denne jo dog ikke sammenlignes med Aktiekapitalen i et Handels- eller Industriforetagende. En væsentlig Del af Kapitalen vil blive anbragt i første Klasses Sikkerheder og deponerede i det saakaldte Sikkerhedsfond under Forsikringsraadets Kontrol.

Efter at man var enedes om at foreslaa Aktieselskabets Oprettelse, bestod Arbejdet i at gennemgaa de af Arbejdsgiverforeningen og Engageringskontoret hver for sig udregnede Tariffer, ved hvilket Arbejde man iøvrigt ogsaa ret let kom til et tilfredsstillende Resultat, idet der viste sig at være god Brug for begge de foreliggende Forslag.

Fælles for begge Beregninger var det Maal, man maatte sætte sig, at kombinere de forskellige Forsikringer saaledes, at man opnaaede den størst mulige Risikodækning for en Præmie, der svarer til 10 % af Gagen — et Beløb, som man almindelig antager vil være den Standardpræmie, som man kan faa Principalerne til at gaa med til at udrede Halvdelen af.

Disse Forsikringer maatte helst omfatte Funktionærens Alderdomsforsørgelse, en passende Invalideforsikring, en Enkeforsørgelse eller Enkehjælp og en Forsørgelse af mindreaarige Børn. De forskellige Risici

har været Genstand for nøje Drøftelser, og man kan vel sige, at Interessen for dem har været aftagende i den Rækkefølge, jeg har nævnt dem. Alderdomsforsørgelsen var jo det selvfølgelig, Invalidepensionens Nødvendighed erkendte man meget hurtigt, medens der med Hensyn til Enkepensionen vel ikke er Uenighed om, at denne skal medtages, men derimod i høj Grad om hvorvidt den skal gaa. Og endelig maatte man med Hensyn til Børnepensionen stille sig temmelig reserveret, ikke af Mangel paa Interesse, men for ikke at gøre det hele altfor dyrt. Alt i alt er Synspunktet det, at hvad man bruger til Enker og Børn, for hvem Interessen altsaa kommer i 2den Række, det trækker man jo fra den Pension, som kan tilfalde Funktionæren selv, og som man jo gerne vil gøre saa stor som muligt — alt medens man dog forlanger Præmien holdt indenfor de 10 % af Gagen.

Med Hensyn til Enkepensionen gøres der naturligt forskellige Opfattelser gældende. Trangen er jo ikke den samme, om det drejer sig om en ung barnløs Enke eller en midaldrende Enke, der har Børn at tage sig af, og det er egentlig givet, at et rationelt Forslag, der gør Ret og Skel under alle Omstændigheder, overhovedet ikke kan præsteres. Det hele er noget af en Følelsessag.

Man er imidlertid enedes om i visse af de foreslaede Tariffer at ansætte Enkepensionen til $\frac{2}{5}$ af den Pension, som kunde tilkomme Manden, hvis han paa det Tidspunkt, da han døde, var invalide- eller alderdomspensioneret. Men derfra gøres en Undtagelse i en enkelt Tarif, som jeg skal komme tilbage til.

Med Hensyn til Børnene har man bestemt kun at

medtage en rationel Forsikring af disse, for saa vidt det drejer sig om Børn af Forsikrede, der indtegnes i Anstalten i en ganske ung Alder (inden ca. 25 Aar) eller som ugifte, saaledes at man kan være sikker paa, at den Beregning, der er gjort over Præmien herfor, fuldt ud vil holde Stik, thi herved vil det almindeligste jo blive, at de Forsikrede i denne Afdeling ved Indtrædelsen er ugifte og først efterhaanden, og dog ikke alle, paabebyrder Anstalten Risiko for Børne- og Enkeforsørgelse.

Funktionærens Invaliderente er ansat lig med den Pension, som han vilde have kunnet opnaa ved 65 Aars Alderen, saafremt hans Gage forbliver uforandret. Dette er jo en ganske betydelig Invalidepension, men det maa erindres, at det forudsættes, at Invalidepensionen overhovedet kun kommer til Udbetaling ved fuld Invaliditet, eller dog en meget høj Grad af denne, saaledes at alle de Smaaskader, der i alle Forsikringer viser sig mest byrdefulde for Selskabet, fuldstændig undgaas.

Forslagets første Tarif kommer altsaa til at se saaledes ud, at der mod en Afgift af 10 % af Aarsgagen sikres Funktionæren en Alderspension ved 65 Aars Alderen, en Invalidepension, saafremt han bliver arbejdsudygtig, før den nævnte Alder, og hans eventuelle Enke en Pension paa $\frac{2}{5}$ af den Manden tilkommende Pension.

Man har imidlertid ikke helt glemt Børnene, idet Præmien beregnes saaledes, at man beregner Præmien som om de mandlige Funktionærer alle er gifte ved Indtrædelsen, og ved denne Beregning faktisk sikrer sig et Overskud, som statutmæssigt skal henlægges til

et særligt Børnehjælpefond, hvoraf Børneunderstøttelser passende for hver enkelt Tilfælde skal ydes.

Medens denne Tarif bygger paa det af Arbejdsgiverforeningen fremsatte Forslag, er der efter Engageringskontorets Forslag lavet 2 andre Tariffer, for hvilket det er Særkendet, at de medtager en rationel Børneforsikring, og som naturligt for saa vidt er mest tiltalende, men som man, som før nævnt, har anset det for fornødent at forbeholde for de Funktionærer, der inden 25 Aars Alderen indtræder i Anstalten, eller ved Indtrædelsen er ugifte.

Den første af disse Tariffer ligner iøvrigt ganske Arbejdsgiverforeningens, idet den regner med en Præmie paa 10 % af Gagen, en Alderspension ved 65 Aars Alderen, en Invalidespension, en Enkepension stor $\frac{2}{5}$ af Mandens — men hertil kommer altsaa en Børnepension, der for mindreaarige faderløse Børn andrager 300 Kr. p. a. og for Børn af invalidepensionerede Funktionærer 150 Kr. p. a. Grænsen for Børnepensionen vil ved Tariffens endelige Ordning sikkert blive ansat til 18 Aar.

Jeg skal saa endelig omtale en 3die Tarif, der omfatter det af Engageringskontoret oprindeligt fremsatte Forslag, der altsaa ligeledes forbeholdes for de Funktionærer, der indtræder inden 25 Aars Alderen, eller er ugifte, og som fastsætter Afgiften til 7 % af Gagen plus en fast Afgift for de unge af ca. 100 Kr. p. a.

Denne Forsikring er en Kombination af Opsparingsprincippet og Forsikringsprincippet. For hver enkelt Funktionær opretter Anstalten en Opsparingskonto, hvortil de nævnte 7 % benyttes, og denne Konto forrentes først og fremmest med almindelig

Sparekasserente, men faar tillige et betydeligt ekstra Tilskud derved, at det paa den enkelte Konto staaende Beløb i visse Tilfælde, nemlig naar Funktionæren dør og ikke efterlader sig en forsørgelsesberettiget Kone eller Børn, tilfalder de andre Forsikrede, der saaledes herigennem faar tilskrevet en Bonus. Dette rene Opsparingsprincip har for det første den betydelige Fordel, at hele Beløbet kan komme den længst levende Ægtefælle tilgode, naar Manden eller Hustruen afgaar ved Døden inden Pensionsalderens Indtræden, og vil naturligvis i saadanne Tilfælde give den efterlevende en forholdsvis meget betydelig Forsørgelse, hvilket ikke mindst her har sine store Fordele, hvor det samlede Resultat af Opsparingen ofte kan blive beskedent nok. Endvidere egner Systemet sig godt for den Belaaning i Tilfælde af Arbejdsløshed, som jeg gerne saa medtaget. Og saa, rent forretningsmæssigt set, er denne Tarif iøvrigt særlig nem at behandle, saaledes at Administrationsudgifterne vil blive forholdsvis billige, dette gælder da navnlig, at man undgaar de Masser af Beregninger, som ofte gentagne Forhøjelser af Overlevelsesrenter medfører. Og endelig stilles man ret frit i Ordningen af Enkeforsørgelsen, idet denne indrettes saaledes, at den yngre og endnu arbejdsdygtige Enke kan faa det lille Beløb, der staar paa Opsparingskontoen udbetalt, til dertil at skaffe sig et Erhverv, medens Opsparingskontoen i Tilfælde af Mandens Død kun anvendes til en Livrente, hvis denne kan blive af et bestemt nærmere fastsat Minimum, formentlig 600 Kr. p. a.

Men Opsparingsvejen lider jo af den Fejl, at der skal gaa en Del Aar, før Beløbet er tilstrækkeligt til

at dække de Krav, der kan stilles til Forsikringen, og for at underbygge denne Pensionsopsamling foreslaar vi da at tegne en særskilt Forsikring, der alene rummer en vis Risikodækning, til hvilken vi har udarbejdet en kombineret Forsikring, den saakaldte Grundforsikring, der mod en fast aarlig Præmie yder visse forud bestemte Erstatninger. Hertil anvendes det Beløb, jeg før nævnede, der skal betales foruden de 7 % af Grundforsikringen, for de unge ca. 100 Kr. om Aaret.

De Erstatninger, som Grundforsikringen giver, er følgende:

1. En Invaliderente til Funktionæren, stor 900 Kr. p. a.
2. En midlertidig Hjælp til Enken, stor 900 Kr., i fem Aar fra Mandens Død.
3. En Understøttelse til hvert Barn i Tilfælde af Funktionærens Død paa 300 Kr. og i Tilfælde af Funktionærens Invaliditet paa 150 Kr.

Hertil kommer altsaa Udbyttet af Opsparingskontoen, som jo er stigende med Aarene, og som naar et passende Antal Aar er gaaet, naturligvis vil udgøre en meget betydelig Del af Erstatningen i Forhold til Erstatningen efter Grundforsikringen.

Præmien for Grundforsikringen er fastsat udelukkende efter Alder, medens der ikke tages Hensyn til, om Funktionæren er gift eller ugift og har Børn, faa eller mange. Man vil se, at der gennem den ensartede Forsikring bydes en betydelig Fordel for Folk, der efterhaanden erhverver sig baade en Kone og mange Børn, men det er jo ogsaa netop dette Forhold, der gør, at man som nævnt vil indskrænke Brugen af

denne Tarif, saaledes at ihvertfald gifte Personer over 25 Aar ikke kan optages i denne Del af Anstalten, hvorved man sikrer sig en Forsikringsbestand, der maa give et overordentligt gunstigt Resultat.

Naar engang praktisk set alle Funktionærer er Medlemmer af Anstalten, vil naturligvis denne Forsigtighedsregel blive overflødig, og man vil kunne udvide Adgangen til Brugen af de Tariffer, der medtager Børneforsikringen, ogsaa for noget ældre Folk.

Foruden disse Pensionsformer maa Anstalten have Ret til at tegne almindelige, straks begyndende eller opsatte Livrenter, samt almindelige Overlevelserefter, Arverenter og lignende, saaledes at ogsaa Funktionærerne herigennem i ethvert ønskeligt Omfang kan supplere de Normalforsikringer, der tegnes af Principalerne og Funktionærerne i Forening, og som er Genstand for deres kontraktmæssige Bestemmelser om Vederlaget for Arbejdet. Og herigennem er Anstalten naturligvis ogsaa i Stand til at optage saadanne ældre Funktionærer, der ikke har Interesse i, eller for hvem det vil blive for dyrt at forsikres efter de skildrede kombinerede Forsikringer — eller som tilhører andre Erhverv, for hvem andre Former for Forsikring er mere ønskelige.

Medens Anstalten fortrinsvis indrettes for Funktionærer, maa den naturligvis ogsaa kunne tegne de forskellige Pensionsforsikringer for selvstændige Næringsdrivende, der føler Trang til saadanne, f. Eks. mindre Haandværkere og Detailhandlere, hvis økonomiske Forhold ligner Funktionærernes.

De kort skildrede Tariffer maa imidlertid kun opfattes som foreløbige Forslag, som dels Pensionsforsik-

ringsanstaltens kommende Bestyrelse skal tage Stilling til, og som jo dels ogsaa skal behandles i Forsikringsraadet.

Der er derfor næppe Grund til at gaa i Detailler med Hensyn til disse Tariffer. Jeg skal endnu kun bemærke, at som Følge af, at man jo regner med Afgifter af vekslende Gager, hvor Gagestigningen ikke er forud bestemt, er det jo kun muligt i Tariffen at opstille Eksempler paa, hvad Resultat man under visse givne Forhold vil kunne faa af disse Forsikringer. Saadanne Eksempler er udarbejdede for de skildrede 3 kombinerede Tariffer, idet man vilkaarlig har ansat nogle Gagevilkaar og udregnet Pensionen derefter.

Jeg skal i det følgende vise, hvad Resultat vi i et enkelt Eksempel er kommet til, men maa dog straks tage det Forbehold, at Beregningerne kun er omtrentlige, og at Forsikringsraadet ikke har godkendt disse, saaledes at man ikke kan betragte Tallene som endelig givne.

Eksemplet gælder en ung Mand, der indtræder i 20 Aars Alderen, og da har en Gage paa 1 200 Kr. Gagen stiger, naar han er 21 Aar til 1 400 Kr., naar han er 22 Aar til 1 500 Kr., naar han er 24 Aar til 1 800 Kr., naar han er 26 Aar til 2 000 Kr., naar han er 30 Aar til 2 400 Kr., naar han er 40 Aar til 2 700 Kr., og naar han er 50 Aar til 3 000 Kr.

Saafremt han kun skal sikre sin egen Alders- og Invalidepension, samt Hustruens Enkepension paa 40 % af Mandens, vil han, mod 10 % Indbetaling af Gagen, i 65 Aars Alderen faa en Pension paa ca. 1 483 Kr. Bliver han arbejdsudygtig tidligere, vil hans Invalidepension blive i 20 Aars Alderen 759 Kr., som 21aarig

881 Kr., som 22aarig 940 Kr., som 24aarig 1 101 Kr., som 26aarig 1 201 Kr., som 30aarig 1 370 Kr., som 40aarig 1 445 Kr. og som 50aarig eller derefter 1 483 Kr., idet Invalidepensionen altid sættes lig med den Pension, han vilde have faaet som 65aarig, hvis hans Gage ikke steg yderligere.

Enkepensionen udgør for Eksempel, naar Manden dør i Alderen mellem 26—29 Aar 480 Kr., i Alderen mellem 30—39 548 Kr., i Alderen mellem 40—49 Aar 578 Kr., og hvis Manden dør efter sit fyldte 50 Aar og efter at hans Gage var steget til 3 000 Kr., udgør Enkepensionen 593 Kr.

Her er som før nævnt ingen egentlig Børnepension, men der regnes jo ganske vist med et ret sikkert Overskud i denne Afdeling, hvoraf man kan yde Understøttelse til mindreaarige Børn.

Efter den første af de 2 andre Tariffer, der jo derimod medtager en rationel Børnepension paa 300 Kr. og 150 Kr. for invalide Funktionærers Børn, regnes en Alderspension for Funktionærer efter samme Gageskala paa 1 277 Kr. efter 65 Aars Alderen. Bliver han arbejdsudygtig inden, faar han i 20 Aars Alderen 595 Kr., som 21aarig 714 Kr., som 22aarig 771 Kr., som 24aarig 925 Kr., som 26aarig 1 018 Kr., som 30aarig 1 173 Kr., som 40aarig 1 242 Kr. og efter sit 50. Aar 1 277 Kr.

Enkepensionen udgør, naar Manden dør i Alderen mellem 26—29 Aar 407 Kr., mellem 30—39 Aar 469 Kr., mellem 40—49 Aar 497 Kr., og hvis Manden dør efter det fyldte 50. Aar og paa det Tidspunkt har en Gage paa 3 000 Kr., er Enkepensionen 511 Kr., men hertil kommer altsaa 300 Kr. for hvert Barn, der har

mistet sin Forsørger, og 150 Kr. saafremt Forsørgeren er blevet Invalid.

Endelig er der saa den sidste Tarif, hvor Spare- og Forsikringsprincippet er kombineret; her vil den samme Funktionær, saafremt han ved 65 Aars Alderen er ugift eller Enkemand, kunne faa en Pension paa 2 082 Kr., hvis han er gift, sammen med Hustruen faa en Pension paa 1 623 Kr., der naar en af dem dør nedsættes til 1 083 Kr., og i disse meget betydelige Beløb er endda ikke medregnet den Forøgelse, Kontoen vil faa som Følge af, at Sparerne faar en betydelig Bonus efter afdøde ugifte Sparere. Til denne Opsparing medgaar som tidligere nævnt 7 % af Gagen. Paa dette Tidspunkt, naar Manden er fyldt 65 Aar, er Grundforsikringen naturligvis ophørt at virke og har ikke givet ham nogen direkte Indtægt. Hans Børn maa jo nu være voksne og hans Hustru i den Alder, at hun under alle Omstændigheder kan opnaa en betydelig Forsørgelse gennem Opsparingskontoen, og jo nu ogsaa er ude over den Alder, hvor der kunde være Anledning til at give hende en midlertidig Understøttelse til Hjælp til Selverhverv.

Grundforsikringen er altsaa en ren Risikoforsikring, der skal dække under de, om jeg saa maa sige unormale Forhold, at Funktionæren bliver Invalid eller afgaar ved Døden inden det 65. Aar. Dens Betydning er naturligvis størst i de første Aar, inden Opsparingskontoen er vokset videre i Vejret, og dens Andel i Erstatningen aftagende i Forhold til hele den samlede Erstatning, efterhaanden som Opsparingskontoen vokser. Den kan som nævnt foreløbig kun tegnes af ugifte Funktionærer eller Funktionærer under 25 Aar,

og den faste Præmie vil for de unge være ca. 100 Kr. p. a. Den samlede Afgift 7 % af Gagen plus Grundforsikringspræmien betyder, at der for de lavt gagerede Funktionærer betales noget mere end 10 %, medens Forholdet bliver omvendt, naar Gagen overstiger ca. 3 200 Kr.

Jeg gentager Grundforsikringens Ydelser, der er:

1. Til Funktionæren 900 Kr. Invaliderente, 150 Kr. for hvert Barn under 18 Aar (og hertil kommer jo ogsaa en Pension i Forhold til Opsparingskontoens Saldo).
2. For Funktionærens Enke 900 Kr. i 5 Aar plus 300 Kr. for hvert Barn under 18 Aar samt: enten Beløbet, der staar paa Opsparingskontoen, udbetalt til Driftskapital ved Selverhverv, eller hvis Beløbet er tilstrækkeligt stort til at kunne omsættes i en Livrente paa mindst 600 Kr. p. a., en saadan Livrente, der dog ikke maa overstige $\frac{2}{3}$ af den Manden tilkommende Pension.

Endnu skal jeg kort omtale en anden Pensionsordning, som naturligvis har den største Interesse for os, nemlig den Ordning, der er indført i Sverige, hvor den i disse Dage begynder sin Virksomhed.

Pensionsforsikringen er i Sverige ligesom her dannet af det private Erhvervslivs Mænd, uden at man har paakaldt Statens Støtte eller Indblanding, og med Hensyn til Præmiebetalingen er Forholdet det samme, som vi venter bliver almindeligt her, at der indbetales en vis Procentdel af Gagen, og at Principal og Medhjælper hver udreder Halvdelen af den. Men iøvrigt er den svenske Pensionsordning i adskillige Henseen-

der forskellig fra vort Forslag; den bygger paa en Lov om „Understödsföreningar“ af 29. Juni 1912, til hvilken Lov vi ikke har Magen i Danmark. Understödsföreningar er ikke, hvad vi i Danmark kalder Understøttelsesforeninger, men derimod Forsikringsforeninger, der i Henseende til Statens Kontrol og de Krav Staten stiller for at give Tilladelse til Virksomheden, er stillet noget lempeligere end de Forsikringselskaber, der driver erhvervsmæssig Livsforsikring, og som falder ind under den svenske Lov om Livsforsikringselskaber.

Sveriges Privatanställdas Pensionskassa er saaledes en Forening, hvoraf man skal være Medlem for at kunne tegne Pensionsforsikring der.

En dansk Institution, der skulde svare saa nøje som muligt dertil, maatte være et gensidigt Livsforsikringsselskab; men der er den betydelige Forskel, at i Henhold til Loven om Understödsföreningar kan Medlemmerne engang for alle overdrage Administrationen til andre Institutioner, og man har saaledes i Sverige kunnet sikre Erhvervsinstitutionerne den samme afgørende Indflydelse paa Ledelsen, som man giver dem her i Danmark.

Om eventuel fornøden Driftskapital melder Vedtægterne intet, den er altsaa ikke forud paakrævet, men det fremgaar af Vedtægterne, at man regner med frivillige Pengegaver, der jo sikkert ogsaa vil komme i tilstrækkeligt Omfang. Principalen indtræder i Foreningen som passiv Medlem, Funktionæren som aktivt Medlem.

Medens Tilslutningen naturligvis er frivillig, gælder dog den Bestemmelse, at et passivt Medlem skal ind-

melde hele sit Personale under en vis Alder som aktive Medlemmer. Det er sikkert ikke nogen daarlig Idé, at man saaledes tvinger Principalen til at indmelde hele sit Personale, Agitationen for Tilslutning kan da udelukkende drives mellem Principalerne, og mange af de Besværligheder, som følger af Pladsskiftet, vil undgaas. Pensionens Maksimum er ansat til henholdsvis 3 000 Kr. og 1 500 Kr. Frivilligt, og uden at Principalen deltager i Præmiebetalingen, kan Funktionæren tegne Tillægspensioner paa henholdsvis 2 000 og 1 000 Kroner, men Principalen skal samtykke i at tilbageholde Præmien af Lønnen og indsende den sammen med den ordinære Præmie.

Invaliditetsforsikring er ikke medtaget i tilnærmelsesvis det Omfang, som hos os, dog har man i de endelige Vedtægter bestemt, at Invalidider kan faa sin Præmiereserve omsat i en Livrente, ved hvis Beregning man tager Hensyn til den større Dødelighed blandt Invalidider.

Enkeforsikringen andrager sædvanligt 25 % af den pensionsydende Del af Mandens Gage. Denne Pension arves af Børnene indtil de alle er fyldt 18 Aar, men nogen Enkeforsikring for Børnene er ikke medtaget.

Den svenske Ordning fastholder iøvrigt meget konsekvent, at hver enkelt Forsikret skal have det fulde Udbytte af, hvad han eller hun har betalt, ligeledes hvad Principalen har betalt til Funktionærens personlige Pension. Den tvungne Præmie skal ialt udgøre indtil 16 % af Gagen, hvoraf Principal og Funktionær hver udreder Halvdelen, medens Principalen dog har Forpligtelse til at sørge for hele Indbetalingen.

Disse Hovedtræk af den svenske Pensionsordning

er naturligvis alt for spinkle til at afgive Basis for en Diskussion om den svenske Anstalt; jeg har imidlertid ikke anset det for rimeligt at komme videre ind herpaa, da jeg ikke vil bortlede Opmærksomheden fra, hvad jeg betragter som Aftenens Diskussionsemne, det foreliggende Forslag til en dansk Pensionsforsikrings-Anstalt. Og forøvrigt har jeg først lige i disse Dage modtaget de endelige Vedtægter fra Sverige og har ikke haft Tid til før Mødet at gennemgaa dem synderlig grundigt. Men jeg maa fremhæve, at jeg lægger den allerstørste Vægt paa, at Sverige har ordnet denne Sag.

Vort Naboland til Gavn og Ære — os forhaabentlig til en kraftig Paamindelse om, at vi ikke længere kan unddrage os Forpligtelsen.

Da Nationaløkonomisk Forening forespurgte mig, om jeg maatte være villig til at give en Fremstilling af Spørgsmaalet om Privatfunktionærernes Pensionsforsikring, udtalte jeg den Betænkelighed, at jeg, der absolut ikke er teoretisk Forsikringsmand, men allerhøjest praktisk Forsikringsmand, jo kun kunde belyse Spørgsmaalet ud fra en enkelt Side, nemlig hvad man gennem jævn praktisk Overvejelse har fundet af Grunde for Pensionsforsikrings-Anstaltens Oprettelse og de Betingelser, hvorunder den maatte virke. Den historiske Udvikling af Pensionsspørgsmaalet i fremmede Lande og herhjemme er jeg ikke fortrolig med, lige saa lidt som Forsikringsteorien.

Imidlertid vil jeg ogsaa gaa ud fra, at man i Nationaløkonomisk Forening væsentligst har Interesse af

den rent samfundsmæssige Side af Sagen. Jeg skal saa, idet jeg viser tilbage til de Bemærkninger, jeg gjorde i Begyndelsen af mit Foredrag, fremhæve, at den Koncentration, der finder Sted i Handel og Industri, den Del af Erhvervslivet, i hvilken jeg arbejder, meget let medfører, at Samfundet efterhaanden splittes i en faatallig Overklasse og et Hav af Lønarbejdere, hvis Interesse i Samfundets Bevaring eller jævne Udvikling alt for let synes dem omtvistelige.

I et lille Foredrag, som jeg i August forrige Aar efter Indbydelse holdt paa Sveriges allmänna Handelsförenings Aarsmøde i Anledning af det svenske Engageringskontors Oprettelse, gjorde jeg gældende, at det for Tiden maa være en Hovedopgave for dansk økonomisk Politik at fastholde og udvikle saa stor en Mellemstand som muligt. Opgaven er da, blandt det Utal af Lønarbejdere, som Nutidens Driftsformer skaber, at finde de Grupper, der er egnede til at udvikles til Mellemstand, det vil sige, at bringes ind under saadanne økonomiske Forhold, at de, under en eller anden Form, faar en Andel i Samfundets Ejendele, der for dem danner en Art Reservefond, i hvis Opretholdelse de er interesserede, saaledes at de dermed interesserer i hele Samfundets Bevaring eller jævne Udvikling.

Et Eksempel paa, hvor hurtig denne Tanke vandt Terrain, er vor Lovgivning om Udstykningen til Husmandsbrug, der tog sin Begyndelse lige sidst i det 19. Aarh., dengang ud fra det Princip, at skaffe Landarbejderen en lille Husmandslod, hvoraf han delvis kunde faa den fornødne Indtægt, men dog vedblivende og i ret betydeligt Omfang maatte tjene andre, medens

man nu, kun 15 Aar efter, sætter sig som Maalet at udlevere ham en Jordlod, hvis Dyrkning alene er tilstrækkelig til hans og hans Families Underhold.

Medens det maaske saaledes her lykkes (idet Andelsformen benyttes til den nødvendige videre Behandling og Salg af Produktionen) at skabe en stor Klasse nye selvstændige Næringsdrivende, er det givet, at indenfor Handel og Industri vil en tilsvarende Reform ikke kunne skabes. Der vil det være nødvendigt at anerkende som det blivende den Koncentration, der har fundet Sted og stadig finder Sted paa alle Omraader, hvor Enkeltmands mindre Virksomhed afløses af de store Aktieselskabers Drift, hvormed følger Udviklingen af en Samfundsklasse, som vi i Almindelighed for at skelne dem fra Industri- og Jordarbejdere betegner med det lidt kedelige Fremmedord Funktionærer, men som iøvrigt, hvis de overlodes til sig selv, synes i alt væsentligt at maatte komme til at dele Lønarbejdernes samfundsmæssige Stilling.

De forbliver afhængige af en enkelt eller enkelte Principalers vekslende Forhold, de modtager hele deres Arbejdsudbytte i kontant Løn, der praktisk set altid medgaar til deres øjeblikkelige Forbrug, de føler ingen Sikkerhed for Fremtiden, de faar da vanskeligt Interesse udover at tjene saa meget som muligt til Dagen og Vejen, og naar de stilles overfor fantastiske Forslag om Omvæltninger, bliver de alt for let et Bytte for disse, thi de kan af Reformere haabe alt, har saa godt som intet at tabe.

Og dog har disse Funktionærer Arbejdsforhold, der gør det lidet hensigtsmæssigt, at de indrulleres i de egentlige Lønarbejders Række. De har ikke blot

endnu for adskilliges vedkommende Udsigten til at blive selvstændige Købmand eller Fabrikanter, men de har en i Virkeligheden rigelig Adgang til at erhverve betroede Stillinger af en saadan Art, at de, selv om de maaske nok vedblivende maa kaldes Funktionærer, i mange Henseender, og da navnlig i økonomisk Henseende, hvad angaar Fortjenesten, staar paa lige Fod med Principalstanden, med hvis Interesse deres da ogsaa for en overvejende Del falder sammen.

Og selve Funktionærstanden danner ikke som den egentlige Lønarbejder en eller flere Grupper af store kompakte ensartede Masser, hvis aandelige Niveau, hvis Kundskaber og økonomiske Forhold er ens.

Deres tekniske Udvikling standser ikke med deres første Uddannelse, naar de i 20 Aars Alderen har lært et eller andet Arbejde, hvorved de kan tjene deres Brød, men Uddannelsen foregaar faktisk parallelt med deres Arbejde hele Livet igennem; endnu som ældre Mennesker kan forøgede Kundskaber og praktisk Erfaring bringe dem mere betroede og mere vellønnede Stillinger end de hidtil har haft.

I Menneskeslægtens Historie finder vi Perioder med en Udvikling, der i mange Henseender kan parallelliseres med den, der i Øjeblikket foregaar for vore Øjne, og som karakteriseres ved, at Mellestanden smuldrer bort. Nogle slutter sig nu til den Anskuelse, at Historien gentager sig, og at en Udvikling som den nævnte er uundgaaelig. Efter min Mening er dette dog ikke nødvendigt, og det vilde være os uværdigt. Vor Tid rummer dog en Kultur, en Viden og Erfaring, en Indsigt i Menneskelivet, der staar uendeligt højt over Menneskeslægtens aandelige Trin for

Aarhundreder tilbage. Dette maa ogsaa forpligte os til at finde Veje, hvorad vi kan hindre, at de alvorlige Fejl gøres om igen. Som en enkelt, men i Virkeligheden meget betydelig Vej, turde en god Ordning af den store Funktionærstands økonomisk Livs-Basis vel nok være, og indenfor denne vil en hensigtsmæssig Pensionsordning ogsaa være et betydeligt Led.

Med Pensionsanstalten sætter vi os saaledes en Opgave, der, hvis den gennemføres, kan række overordentligt vidt i samfundspolitisk Betydning. I mange Henseender er Tiden gunstig for dens Realisation, og netop midt under det uhyggelige Verdensspil, der foregaar omkring os, vil det tjene Danmark til Ære, om vore Erhverv kunde samles om en god og hurtig Ordning af denne betydelige Sag. Hertil haaber vi ogsaa, at vore Nationaløkonomer vil bidrage.
